

© Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2012. İşbu çeviri, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Vakıf Fonu'nun desteğiyle yapılmıştır (www.coe.int/humanrightstrustfund). Bu çeviri, Mahkeme'yi bağlamamaktadır. Daha fazla bilgi için, bu belgenin sonunda bulunan, telif haklarına ilişkin belgeyi okuyunuz.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/ Cour Européenne des Droits de l'Homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyrights/droits d'auteur à la fin du présent document.

Mahkeme içtihadı üzerine bilgi notu N° 150

Mart 2012

Aksu/Türkiye [BD] - 4149/04

Karar 15.3.2012 [BD]

Madde 8

Madde 8-1

Özel yaşama saygı

Roman toplumuna karşı başvuru tarafından küfür kabul edilen yayınlar : *ihlal yok*

Olaylar- 2000 yılında Kültür Bakanlığı, işbirliği içinde çalıştığı bir profesör tarafından hazırlanan *Türkiye Çingeneleri* başlıklı bir kitap yayınlamıştır. Başvurucu bu yayına karşı çıkarak kitabın, Çingeneler için aşağılayıcı ve küçük düşürücü ifadeler içerdiğini belirtmiş ve sonrasında Bakanlığa ve kitabın yazarına karşı tazminat davası açmıştır. Asliye Hukuk Mahkemesi başvurusunun talebini reddederek kitabın akademik araştırmaların meyvesi olduğunu ve bilimsel verilere dayandığını ve söz konusu bölümlerin başvuru için küfür teşkil etmediğini belirtmiştir. Bu karar Yargıtay aşamasında onaylanmıştır.

Bu arada başvuru ayrıca, Kültür Bakanlığı'nın yardımıyla "*Öğrenciler için Türkçe Sözlük*" ve "*Türkçe Sözlük*" başlıklı iki sözlüğü yayınlayan hükümet-dışı bir derneğe karşı hukuk davası açmıştır. Başvurucuya göre, bu sözlükler Romanlar için küfredici ve ayrımcı ifadeler içermekteydi. İç hukuk yargı organları aynı şekilde başvurusunun talebini reddederek, sözlüklerde bulunan tanımların ve ifadelerin tarihi ve sosyolojik olaylara dayandığını ve hiçbir şekilde bir etnik grubu aşağılayıcı veya küçültücü amaç taşımadığını ifade etmişlerdir. Yargı organları ayrıca, Türkçe'de diğer etnik gruplarla ilgili benzer ifadelerin olduğunu ve bunların sözlüklerde veya ansiklopedilerde bulunduğunu belirtmişlerdir.

27 Temmuz 2010 tarihli kararla (bkz., Bilgi notu n° 132) Mahkeme'nin bir dairesi, dörde karşı üç oyla, 8. madde ile birlikte öne sürülen Sözleşme'nin 14. maddesinin ihlal edilmediği sonucuna varmıştır.

Hukuk açısından – Madde 8

a) *Uygulanma* – Her ne kadar Daire, başvurusunun şikayetlerini 8. madde ile birlikte öne sürülen 14. maddeye göre incelemişse de Büyük Daire, hiçbir farklı muamelenin ve özel olarak, hiçbir etnik ayrımcılık sorununun bu davada söz konusu olmadığını, çünkü başvuru söz konusu yayınların ayrımcı amaçları olduğunu veya bu yayınların ayrımcı etki ortaya çıkardıklarını gösteren herhangi bir delil başlangıcı öne sürmediğini belirtmektedir. Dolayısıyla bu dava, daha önce Roman toplumun üyeleri tarafından açılan diğer davalarla karşılaştırılmaz. Bu davada esasen söz konusu olan durum, ilgili yayınların başvurusunun özel yaşam hakkına zarar verip vermediğini belirlemektir. Dolayısıyla halihazır dava, sadece 8. madde altında incelenecektir.

b) *Kabuledilebilirlik (mağdur sıfatı)* – Büyük Daire, her ne kadar söz konusu eleştiriler ve ifadeler doğrudan doğruya başvuru ile ilgili olmasa da, kendisinin ait olduğu etnik grup ile ilgili ifadeler olmasından dolayı kendisini hakarete maruz kalmış olarak hissedebileceğini kabul etmektedir. Bu sonuç ve başvurusunun mağdur sıfatının iç hukuktaki prosedür kapsamında itiraz konusu olmaması gözönüne alındığında Mahkeme, başvurusunun şikayet ettiği olaylar ile ilgili olarak Sözleşme'nin 34. maddesi anlamında mağdur olarak kabuledilebileceği sonucuna varmaktadır.

Sonuç: ilk itirazların reddedilmesi (oybirliği).

c) Esas

i. *Kitap ile ilgili başvuru* – Bu davada esasen söz konusu olan husus, ilgili kitabın yazarının iddia edilen bir müdahalesine karşı, savunmacı Hükümetin başvurusunun özel yaşam hakkını koruma pozitif yükümlülüğünü yerine getirip getirmediğini belirlemektir. Bu davada olduğu gibi, 8. madde ile korunan haklarının, üçüncü kişi tarafından ifade özgürlüğü hakkının kullanılması nedeniyle çiğnenmesi ile ilgili şikayetin olduğu davalarda Mahkeme, 8. maddeye göre başvurusunun hakları ile ifade özgürlüğünün korunması genel faydası arasında bir denge kurma yoluna gitmektedir. Özellikle yedi üniversite profesörü tarafından hazırlanan rapora dayanarak Türk mahkemeleri, başvurusunun şikayetini iki aşamalı bir şekilde reddetmişlerdir. Bu profesörler söz konusu kitabın bilimsel araştırmalara dayanan bir akademik çalışma olduğu sonucuna varmışlar ve eleştirilerin ve ifadelerin genel bir nitelikte olduğunu, bunların tüm Romanları hedef almadığını ve başvurusunun kimliğine bir saldırı olarak kabul edilemeyeceğini belirtmişlerdir. Bu sonuçlar, mantıksız veya ilgili olayların tahrif edilmesi olarak kabuledilemezler. Böylece örnek olarak, yazar özel bölgelerde yaşayan Roman toplumuna ait bazı üyelerin yasadışı faaliyetlerini saysa da, kitabın hiçbir yerinde yazar, genel olarak Roman toplumu ile ilgili negatif gözlemlerde bulunmamaktadır veya tüm Romanların yasadışı faaliyetlerde bulunduğunu iddia etmemektedir. Bununla birlikte kitabın önsözünde, girişinde ve sonuç kısmında yazar, açıkça amacının ırkçı dışlanmışlığın mağduru olan ve özellikle önyargılara dayanan değersizleştirici eleştirilere maruz kalan Türkiye'deki Roman toplumunun bilinmeyen dünyasını anlamaya imkan vermek olduğunu açıklamaktadır. Yazarın beyanlarının samimiyetten yoksun olduğunu gösterecek türde herhangi bir unsur olmadığından iç hukuk yargı organları, başvurusunun boşuna çaba gösterdiği ve ırkçı amaçların hedefi olmadığı sonucuna varmaları yerindedir. Başvuru kendi şikayetlerini ulusal mahkemeler önünde öne sürebilmiş ve talebi ile ilgili gerekçeli karar elde etmiştir. Bu nedenle Sözleşme'nin

8. ve 10. maddelerindeki temel haklar arasında denge kurarlarken Türk yargı organları, Mahkeme'nin bu konudaki içtihatlarından çıkan ilkelere dayanan bir değerlendirme yapmışlardır. Bu yargı organları, kendi taktir yetkilerini aşmamışlardır ve başvurucunun özel yaşam hakkına etkili bir şekilde saygıyı güvence altına almak için pozitif yükümlülüklerini çiğnememişlerdir.

Sonuç : ihlal yok (onaltıya karşı bir oyla).

ii. *Sözlükler ile ilgili başvuru* – Bir sözlük, bir dili oluşturan kelimeleri sayan bir bilgi kaynağını oluşturmaktadır ve bunların farklı anlamlarını açıklamaktadır – temel kaynak olan sözlük sadece tanımlayıcıdır veya edebidir, diğerleri resimli, alegorik veya metoforik olabilir ; sözlük bu nedenle toplumda kullanılan dili yansıtmaktadır. Söz konusu sözlükler geniş olmakla birlikte, Türk dilinin tamamını kapsamayı amaçlamaktadırlar. Bunlar « çingene » kavramının objektif tanımını ve Türkçe'de sık kullanılan ve « Çingene parası » ve « Kızıl çingene » gibi Çingeneler ile ilgili diğer ifadeleri içermektedirler. Sözlüklerin bu ifadelerin « küçük düşürücü » veya « küfredici » ifadeler olduğunu belirtmeleri tercih edilirdi – özellikle öğrencilere yönelik olan sözlükte – çünkü böyle bir tedbir, öğrencilerin eleştiri mantıklarının geliştirilmesi gerektiğini belirten ECRI'nin 10 sayılı genel politika Tavsiye kararına* uygun olurdu. Ancak sadece bu unsur başlı başına, Mahkeme'yi kendi değerlendirmesini, iç hukuk yargı organlarının değerlendirmesi yerine koymaya yetmemektedir. Kaldı ki söz konusu sözlük bir okul kitabı değildir, okullarda dağıtılmamaktadır ve okul programları için referans kitabı değildir. Bu nedenle ulusal makamlar, kendi taktir yetkilerini aşmamışlardır ve başvurucunun özel yaşam hakkına etkili bir şekilde saygıyı güvence altına almak için pozitif yükümlülüklerini çiğnememişlerdir.

Sonuç : ihlal yok (onaltıya karşı bir oyla).

* Avrupa Konseyi Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe karşı Avrupa Komisyonu'nun (ECRI) eğitimde ve eğitim aracılığıyla ırkçılığa ve ırkçı ayrımcılığa karşı mücadele ile ilgili 10 sayılı genel politika Tavsiye kararı

© Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından kaleme alınan bu özet Mahkeme'yi
bağlamamaktadır.

© **Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2012.** Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin resmi dilleri, İngilizce ve Fransızca'dır. İşbu çeviri, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Vakıf Fonu'nun desteğiyle yapılmıştır (www.coe.int/humanrightstrustfund). Bu çeviri, Mahkeme'yi bağlamamaktadır ve Mahkeme, bu çevirinin kalitesine ilişkin olarak hiçbir sorumluluk almamaktadır. Bu çeviri, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin içtihat veritabanı olan HUDOC'tan veya HUDOC'un ilettiği olduğu diğer veritabanlarından indirilebilir (<http://hudoc.echr.int>). Bu çeviri, ticari olmayan amaçlarla ve davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ve İnsan Hakları Vakfı'na atıfta bulunmak suretiyle alıntılanabilir. Bu çeviriyi kısmen veya tamamen, ticari amaçlarla kullanmak isteyenlerin, bunu aşağıdaki adrese bildirmeleri gerekmektedir: publishing@echr.coe.int.

© **Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.**

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund for the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title

of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/ Cour Européenne des Droits de l'Homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour Européenne des Droits de l'Homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour Européenne des Droits de l'Homme (<http://hudoc.echr.int>), ou de tout autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int.